

FÖRSVARsutskottets Utlåtande **9/2005 rd**

Statsrådets utredning med anledning av Europeiska försvarsbyråns initiativ till en uppförandekodex för medlemsstaternas upphandling av försvarsutrustning

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Stora utskottet sände den 21 oktober 2005 statsrådets utredning med anledning av Europeiska försvarsbyråns initiativ till en uppförandekodex för medlemsstaternas upphandling av försvarsutrustning (E 92/2005 rd) till försvarsutskottet för eventuella åtgärder.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör Eero Lavonen och äldre regeringssekreterare Jouko Tuloisela, försvarsmi-
nisteriet
- direktör Aarne Nieminen, Patria Abp
- biträdande direktör Henrik Nordell, Suomen
Puolustus- ja ilmailuteollisuusyhdistys ry.

UTREDNINGEN

Allmänt

Europeiska försvarsbyrån utreder hösten 2005 viktiga områden av upphandlingen av försvarsutrustning i syfte att skapa mellanstatliga, icke bindande uppföranderegler (*Code of Conduct*) för de deltagande länderna. Byrån har i samråd med medlemsstaterna utrett vad som ska ingå i uppförandekodexen. Själva reglerna är fortfarande under beredning. Försvarsbyråns direktion fattar i rådet för allmänna frågor och yttre

förbindelser i november 2005 beslut om att uppförandekodexen ska träda i kraft den 1 juli 2006.

Temats juridiska grund har samband med artikel 296 i EG-fördraget och de befogenheter artikeln ger medlemsstaterna i fråga om upphandling av försvarsutrustning. Projektet avser att få den europeiska marknaden att fungera bättre genom ökad självman konkurrens inom upphandling av försvarsutrustning utifrån frivilliga gemensamma uppföranderegler.

Artikel 269¹ är en allmän undantagsbestämelse till fördraget. Där nämns särskilt åtgärder som hänför sig till handel och tillverkning av vapen, ammunition och krigsmateriel. Huvudbudskapet i artikel 296 är att direktiven om offentlig upphandling inte sträcker sig till medlemsstaternas upphandling av försvarsutrustning. Uppförandereglerna är en gemensam politisk viljeyttring från hugade deltagarländer att självmant öppna marknaden ännu mer för upphandling av försvarsutrustning i Europa.

¹ Artikel 296 1. Bestämmelserna i fördraget hindrar inte att följande regler tillämpas: a) ingen medlemsstat är förpliktad att lämna sådan information vars avslöjande den anser strida mot sina väsentliga säkerhetsintressen; b) varje medlemsstat får vidta åtgärder som den anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel; sådana åtgärder får inte försämra konkurrensvillkoren på den gemensamma marknaden vad gäller varor som inte är avsedda speciellt för militärändamål. 2. Rådet får på förslag från kommissionen genom enhälligt beslut ändra den lista som rådet den 15 april 1958 fastställde över varor på vilka bestämmelserna i punkt 1b ska tillämpas.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Försvarsutskottet konstaterar att Europeiska försvarsbyråns initiativ till frivilliga uppföranderegler (*voluntary, non-binding approach*) visavi artikel 296 i EG-fördraget är ett viktigt förslag som kan få betydande konsekvenser för konkurrensutsättningen av medlemsstaternas upphandling av försvarsutrustning. Efter det att Europeiska försvarsbyrån inrättades i juli 2004 har ambitionen att också försvarsutrustningen ska omfattas av konkurrens fått luft under vingarna. Medlemsstaterna vill komma vidare i frågan i rådet för allmänna frågor och yttre förbindelser i november 2005. Meningen är att uppförandereglerna ska träda i kraft i juli 2006. De medlemsstater som inte vill vara med ska anmäla detta senast i april 2006.

Försvarsutskottet påpekar att uppförandereglerna framför allt är ett **politiskt projekt** för att med frivilliga, icke bindande åtgärder göra marknaden för försvarsutrustning effektivare. Man har i årtal förgäves diskuterat en tydligare tolkning av artikel 296. I praktiken har det betytt att upphandlingen av försvarsutrustning nästan utan undantag har tolkats mycket vidlyftigt. Den icke offentliggjorda listan över militära varor från 1958 har haft betydelse för tolkningen. Europeiska försvarsbyrån utforskade genom en statistisk enkät medlemsstaternas upphandlings-

praxis 2004. År 2004 var 41 procent av medlemsstaternas upphandlingar av försvarsutrustning av den storleksklassen att de inte alls konkurrensutsattes. Samma år konkurrensutsattes 9 procent nationellt, 10 procent internationellt och 19 procent sköttes genom gemensamma upphandlingsprogram (t.ex. transportplan A 400 M). Artikel 296 gjorde att konkurrensen i första hand omfattade icke militära upphandlingar (t.ex. livsmedel), som utgjorde 21 procent av de samlade upphandlingarna.

När de frivilliga uppförandereglerna har blivit godkända gäller det att konkurrensutsätta all sådan upphandling av försvarsmateriel som en medlemsstat utifrån artikel 296 inte anser omfattas av EG:s upphandlingsdirektiv (uppförandereglerna kommer att omfatta några undantag typ kärnvapen, atomdrivna varor, kemiska, bakteriologiska, radiologiska varor och krypteringsapparater). Gränsvärdet för konkurrensutsättning föreslås vara en miljon euro. Enligt utredning är det resultatet av en kompromiss. Projekt av den här storleksklassen lönar det sig redan att konkurrensutsätta i unionen.

Försvarsutskottet noterar att det behövs bättre samarbete och större öppenhet inom försvarsmaterielsektorn i EU och att det på sikt är lönsamt att skapa en europeisk marknad för försvarsutrustning (*European Defence Equipment*

Market, EDEM). En fungerande marknad för försvarsutrustning är en central faktor om unionens medlemsstater vill göra sin försvarsindustri konkurrenskraftigare. Utskottet vill framhålla att Finland redan nu i motsats till många andra medlemsstater öppet konkurrensutsätter sin försvarsupphandling internationellt och att vår försvarsmaterielindustri bara kan ha nytta av initiativet till uppföranderegler, speciellt om medlemsstaterna fullt ut går med.

Medlemsstaternas försvarsmaterieltillverkning har i långa stycken koncentrerats till sex stora länder. Frankrike, Italien, Tyskland, Spanien, Storbritannien och Sverige står för omkring 80 procent av försvarsmaterielindustrin i EU och 97 procent av forskning och utveckling. **Villkoret för att Finland ska gå med är att de här centrala producentländerna från första början går med i den frivilliga uppföranderegimen och att upphandlingen faktiskt är genomsynlig.** Försvarsutskottet konstaterar att det politiskt är svårt att ställa sig utanför uppförandekodexen. De som ställer sig utanför signalerar klart att de inte är villiga att öppna sin försvarsmaterielupphandling för genuin konkurrens. Utskottet understryker att vi måste kunna beakta vissa aspekter av vårt nationella försvar i projektet och att de i sin tur kan inverka på tillämpningen av reglerna. Enligt utredning kan vi hålla fast vid ambitionen att upphandlingen av försvarsutrustning till 50 procent ska vara inhemsk t.ex. om vi underhåller och servar vapensystem som inhandlats utomlands.

I debatten om uppföranderegler dyker också frågan om tilldelningen av statliga stöd till företag som tillverkar försvarsutrustning upp. Utskottet välkomnar att uppförandereglerna medger effektivare ingrepp i sådana konkurrens-snedvridande stöd.

Bland de uppenbara fördelarna med projektet för Finland är försörjningstryggheten. Finland har under sitt medlemskap med ganska dålig framgång försökt ta upp försörjningstryggheten till debatt i EU. I uppförandereglerna för upphandling av försvarsutrustning beaktas principen om ömsesidigt stöd för försörjningstryggheten mellan medlemsstaterna. Den ska förbättra det ömsesidiga förtroendet och i förekommande fall ge stöd åt de deltagande länderna. Om principen accepteras betyder det att försörjningstryggheten tas upp till ny granskning i unionen och det är ett steg som Finland varmt välkomnar. En annan positiv aspekt är att villkoret för industriellt samarbete, dvs. motköpsförpliktelsen, kan bibehållas också i framtiden. Motköp kan krävas i projekt vars värde överstiger 10 miljoner euro. Uppförandereglerna påskyndar också en harmonisering av bestämmelserna om motköp och det är enligt utredning ett välkommet steg också för vår inhemska industri.

Utlåtande

Försvarsutskottet föreslår

att stora utskottet beaktar det som sägs ovan.

FsUU 9/2005 rd — E 92/2005 rd

Helsingfors den 17 november 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kauko Juhantalo /cent
vordf. Jaakko Laakso /vänst
medl. Tarja Cronberg /gröna
Tony Halme /saf
Bjarne Kallis /kd
Saara Karhu /sd
Antero Kekkonen /sd
Seppo Lahtela /cent

Jere Lahti /saml
Reijo Laitinen /sd
Kalevi Lamminen /saml
Eero Lankia /cent
Sinikka Mönkäre /sd
Olli Nepponen /saml
Lauri Oinonen /cent
Antti Rantakangas /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.